



independent.gr  
εδώ όλα τα λουλούδια ανθίζουν

Ατζέντα Εκδηλώσεων

[Αρχική Άρθρα Public Culture - online](#) Η “Πολιτισμική Σύγκλιση”: Τάσεις Στο Παγκόσμιο Μιντιακό Τοπίο

[Η “Πολιτισμική Σύγκλιση”: Τάσεις Στο Παγκόσμιο Μιντιακό Τοπίο](#)

- 
- 

SHARE ...



της Δρ Βασιλικής Παπαγεωργίου\*

Ο «Πόλεμος των Άστρων», το θρυλικό έπος επιστημονικής φαντασίας, είναι ένα από τα προϊόντα μαζικής κουλτούρας με εξαιρετική διείσδυση και διάδοση στον κόσμο των μέσων.

Κατά το προηγούμενο διάστημα, ένα μικρό τρέιλερ από την πολυαναμενόμενη πρεμιέρα του έβδομου μέρους, της ταινίας, δηλαδή, που ανοίγει την τρίτη τριλογία, και που έχει προγραμματιστεί για τα Χριστούγεννα, πυροδότησε κυριολεκτικά το ξέφρενο ενδιαφέρον του παγκόσμιου κοινού. Ο «Πόλεμος των Άστρων», 38 χρόνια μετά την πρώτη ταινία, βρίσκεται παντού: στην τηλεόραση και τον κινηματογράφο, στα έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα, στα κοινωνικά δίκτυα, αλλά και σε κόμικς, ηλεκτρονικά παιχνίδια, αντικείμενα λατρείας... Αποτελεί, κατ' αυτόν τον τρόπο, μια τυπική περίπτωση, αυτού που αποκαλείται "πολιτισμική σύγκλιση" (cultural convergence). [1]

Η "σύγκλιση" (*convergence*), ως περιγραφικός όρος, χρησιμοποιείται γενικά για να αποδώσει ένα, έντονα διαμεσολαβημένο από τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας, διαμορφούμενο τοπίο αλλαγής και πολλαπλών δυνατοτήτων στα μέσα (*media*), που αφορά τόσο στην παραγωγή/ διακίνηση, όσο και στην κατανάλωση πολιτιστικών προϊόντων. Σε μια παγκοσμιοποιημένη πολιτική οικονομία επέκτασης, εξάλλου, δημιουργούνται εταιρικές συμμαχίες-κολοσσοί που αποκτούν ισχύ και πρόσβαση σε μια σειρά μέσων, παλαιών και νέων, διακινώντας με επιθετικό πολιτιστικό μάρκετινγκ τα προϊόντα τους.

Οι διαστάσεις, όμως, της σύγκλισης που προσδιορίσαμε ως πολιτισμική και μας ενδιαφέρουν εδώ, αφορούν, ειδικότερα, στη ροή (κοινού) πολιτισμικού περιεχομένου: τα είδη (*genres*) και τις μυθοπλασίες, τα σύμβολα, τις θεματικές και τις εικόνες, όλο αυτό το πολιτισμικό υλικό που διαχέεται μέσω των νέων τεχνολογιών και, παράλληλα, αλλάζει, δοκιμάζοντας νέους τρόπους προβολής, αναπαράστασης αλλά και χρήσεων και ερμηνειών.

Η πολιτισμική ροή της σύγκλισης, δεν περιορίζεται αποκλειστικά σε φαντασμαγορικές μυθοπλασίες του τύπου «*Πόλεμος των Άστρων*», «*Χόμπιτ*», «*Άρχοντας των Δακτυλιδιών*» ή «*Matrix*», αλλά και σε πιο "γειωμένα" θέματα, που αφορούν και εμπλέκουν πολιτισμικές πρακτικές και ταυτότητες διαφόρων συλλογικοτήτων ανά τον κόσμο (π.χ. ακτιβιστικά κινήματα, θρησκευτικές οργανώσεις, κοινότητες της διασποράς, ή ακόμη και κουλτούρες της βίας, αναπαραστάσεις και επεξεργασίες πολέμων, φυσικών καταστροφών και ανθρωπιστικών κρίσεων κ.λπ.).

Η έννοια της σύγκλισης, προϋποθέτει, αλλά και αναπαράγει, διασυσχετισμούς και διασυνδέσεις, ομοιότητα και κοινότητα συμβόλων, κοινά πολιτισμικά σύμπαντα που δημιουργούνται μέσω των δια-μεσικών αφηγήσεων. Στην περίπτωση του «*Πολέμου των Άστρων*» που αναφέρθηκε στην αρχή αυτού του σημειώματος, αξιοποιούνται όλες οι δυνατότητες της σύγκλισης για να παραχθεί ένα πολιτισμικό σύμπαν, στο οποίο καλείται να μνηθεί τελετουργικά το κοινό (*audience*). Αυτό το τελευταίο, μπορεί να συμμετάσχει διαδραστικά με τη διαμεσολαβημένη επικοινωνία των κοινωνικών δικτύων, που – ως ένα νέο μέσο (*medium*) –, ενοποιούν πλέον το δυαδικό σχήμα παραγωγής-κατανάλωσης.

Η συζήτηση που επικεντρώνεται όχι μόνο στο σύγχρονο μιντιακό τοπίο και τους μετασχηματισμούς του, αλλά και πολύ ευρύτερα, στην καθημερινή, τεχνολογικά διαμεσολαβημένη πολιτισμική διαδικασία που αφορά δρώντα υποκείμενα και συλλογικότητες, είναι μάλλον πρόσφατη και αναμένεται να συνεχιστεί με ένταση προς διάφορες κατευθύνσεις και εστιάσεις. Θα πρέπει να υπογραμμιστεί στο σημείο αυτό, τουλάχιστον επιγραμματικά, ένας από τους καίριους προβληματισμούς που έχει ήδη τεθεί από μελετητές και θεωρητικούς, καθώς συνεχίζει μια παλαιότερη συζήτηση/ αντιπαράθεση σχετικά με την παγκοσμιοποίηση. Αναφερόμαστε στο ζήτημα των "δύο όψεων" της σύγκλισης: από τη μία, πολλαπλές δυνατότητες χρήσεων και οικειοποιήσεων για τα κοινά, (διαφοροποίηση), από την άλλη, παγκόσμια πολιτισμική ισχύς και επιβολή των εταιρειών των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών (ομογενοποίηση).

Θα κλείσουμε με την αναφορά στην σημαντική δουλειά του ανθρωπολόγου Αρζούν Απαντουράι, που είναι ευρέως γνωστός για την συνεισφορά του στην πολιτισμική ανάλυση της σύγχρονης φάσης της παγκοσμιοποίησης. [2] Ο Απαντουράι, βλέπει να

συγκροτούνται διασπορικές "δημόσιες σφαίρες", μέσα από τις "δίδυμες" δυνάμεις της μαζικής μετανάστευσης και της μαζικής ηλεκτρονικής διαμεσολάβησης. Η δυναμική αυτών των παγκόσμιων ροών τον ωθεί να επεξεργαστεί αναλυτικά την έννοια της "φαντασίας" (imagination), ως κοινωνικής δύναμης που δημιουργεί κοινότητες συλλογικών αναπαραστάσεων, κοινότητες του συναισθήματος και του ανήκειν.

Η "φαντασία" κινητοποιεί και τροφοδοτεί την πολιτισμική δράση ή όπως ακριβώς το θέτει ο Απαντουράι «έχει μετατραπεί σε συλλογικό, κοινωνικό γεγονός». Τα μεγαλύτερα ρεπερτόρια "φαντασίας" που δίνει η νέα ηλεκτρονική μιντιακή διαμεσολάβηση σήμερα, όπως δείξαμε με την εστίαση στο φαινόμενο της σύγκλισης, είναι, από τη μία, εκτεθειμένα στην (ομογενοποιητική) ηγεμονία των πολιτιστικών βιομηχανιών, όσο, από την άλλη, δυνάμενα να παράγουν νέες διαφορές, ιδιαίτερες/ τοπικές/ συγκρουσιακές ταυτότητες, πρακτικές και πολιτικές.

### Σημειώσεις

[1] Για τη σύγκλιση στα μέσα από τη σκοπιά της πολιτισμικής προσέγγισης και ανάλυσης μπορεί κανείς να ανατρέξει στο έργο του Henry Jenkins, θεωρητικού των μέσων στο MIT. Βλ. ενδεικτικά το άρθρο του: Jenkins, H., 2004, "The cultural logic of media convergence", *International Journal Of Cultural Studies*, 7(1), 33-43.

[2] Βλ. το βιβλίο του, πρόσφατα μεταφρασμένο στην ελληνική έκδοση: Απαντουράι, Α., 2014, *Νεωτερικότητα χωρίς σύνορα, Πολιτισμικές διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια. [πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα: 1996]

**Το άρθρο είναι αναδημοσίευση από το [epodos.gr](http://epodos.gr)**